

19/09/2021

«Χάρισμα και Θεσμός»: Ένα επίκαιρο ζήτημα

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Του Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Κατά καιρούς γράφω για την σχέση που υφίσταται μεταξύ χαρίσματος και θεσμού ή θεσμού και χαρίσματος, γιατί σε κρίσιμες στιγμές του ιστορικού βίου της εκκλησιαστικής ζωής γίνεται απόκλιση μεταξύ τους με αποτέλεσμα να διασπᾶται ή εκκλησιαστική ζωή σε βάρος της πίστεως, της λατρείας και του εκκλησιαστικού φρονήματος.

Ἐπανέρχομαι στό σοβαρό αὐτό ζήτημα, τό ὁποῖο εἶναι πο-λύ ἐπίκαιρο στίς ἡμέρες, στίς ὁποῖες ἄλλοι ὑπερτονίζουν τόν θε-σμό τῆς Ἐκκλησίας σέ βάρος τοῦ χαρίσματος τῶν μελῶν της, καί ἄλλοι ὑπερτονίζουν τό χάρισμα σέ βάρος τοῦ θεσμοῦ, ὅποτε πα-ρου-σιάζονται διενέξεις, διαιρέσεις καί σχίσματα.

1. Τό βιβλίο «Χάρισμα καί Θεσμός»

Ἄφορμή γιά τήν συγγραφή τοῦ κειμένου μου αὐτοῦ εἶναι τό βιβλίο τοῦ Καθηγητοῦ Βασιλείου Τσίγκου, τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας καί Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανε-πι-στημίου Θεσσαλονίκης, ὅπου διδάσκει τήν Δογματική τῆς Ὁρθο-δόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Μεταξύ τῶν ἄλλων σημαντικῶν βιβλίων πού ἔχει γράψει, μνημονεύω κυρίως τήν *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* (ἐκδ. Ostrakon, Θεσσαλονίκη 2019), πού ἀποτελεῖ πρότυπο Ὁρθοδόξου Δογματικῆς, καί τήν *Περιχώρησις*, πού ἀναλύει τό θεολογικό περιεχόμενο τοῦ ὅρου καί τίς ἐφαρμογές του κατά τήν Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» (ἐκδ. Ostrakon, Θεσσαλονίκη 2015), εἶναι καί τό παρόν βιβλίο μέ τίτλο *Χάρισμα καί Θεσμός στήν περί Ἐκκλησίας διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου* (ἐκδ. Ostrakon, Θεσσαλονίκη 2016).

Ὁ Καθηγητής Βασίλειος Τσίγκος κατέχοντας μέ ἐπάρκεια τήν Ὁρθόδοξη διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, καί ἔχοντας σταθερές δογματικές βάσεις, ἀναλύει στό παρόν βιβλίο τήν σχέση μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ στήν Ἐκκλησία, ἐπικεντρώνοντας τήν ἀνάλυσή του στήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσο-στόμου, τοῦ κορυφαίου αὐτοῦ διδασκάλου καί Πατρός τῆς Ἐκ-κλησίας μας, ὁ ὁποῖος ἦταν καί Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά καί καταδικάστηκε ἀπό Σύνοδο Ἐπισκόπων, ὅποτε εἶναι ἐνδιαφέρον νά δοῦμε πῶς ἀντιμετώπισε καί τόν θεσμό καί τό χάρισμα.

Τό παρόν βιβλίο διακρίνεται γιά τήν ἄριστη γνώση τῶν κει-μέ-νων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καθώς ἐπίσης γιά τήν ἄριστη μεθοδολογία ἐπεξεργασίας τοῦ θέματος, πού ἀντα-ποκρίνεται στίς ἐπιστημονικές προϋποθέσεις.

Προηγεῖται ὁ Πρόλογος, στόν ὁποῖο φαίνεται ἡ ἐρευνητική του στόχευση, καί ἀκολουθοῦν τά εἰσαγωγικά στά ὁποῖα θίγονται δύο σημαντικά θέματα, ἥτοι «μεθοδολογικά πρότερα τῆς μελέ-της» καί «Χριστοκεντρική Ἐκκλησιολογία». Στήν συνέχεια διαρ-θρώνεται ἡ ἐπεξεργασία τοῦ θέματος σέ πέντε κεφάλαια, ἥτοι: Α΄. «Ὁ χαρισματικός καί θεσμικός χαρακτήρας τῆς Ἐκ-κλησίας»• Β΄. «Τό Ἅγιο Πνεῦμα καί ἡ Ἐκκλησία»• Γ΄. «Ἐκκλησία καί χαρί-σματα»• Δ΄. «Μυστήρια καί ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας»• Ε΄. «Ἡ Τρια-δοκεντρική θεολογία καί ζωή ὡς προϋπόθεση

χαρί-σματος καί θεσμοῦ». Στό τέλος τῆς μελέτης παρατίθενται τά ἀπαραίτητα «συ-μ-πε--ράσματα», ἡ βιβλιογραφία καί τρεῖς χρηστικοί πίνακες.

Μέ τό κείμενό μου αὐτό δέν ἐπιδιώκω νά ἐκθέσω ὅλες τίς θεολογικές θέσεις τοῦ Ἐπιστήμονος-Καθηγητοῦ συγγραφέως, ἀλ-λά νά τονίσω μερικά ἀπαραίτητα καί ἐνδιαφέροντα σημεία γιά τό σοβαρό θέμα «Χάρισμα καί θεσμός» μέ ἀπώτερο σκοπό οἱ ἐνδια-φερόμενοι νά μελετήσουν τό βιβλίο γιά νά ἐνισχύσουν ἀκόμη πε-ρισσότερο τό ἐκκλησιαστικό τους φρόνημα.

Καί αὐτό εἶναι ἀναγκαῖο γιά ὅλους μας, ἰδιαίτερα στήν ἐποχή μας, γιατί ὄχι μόνον παρατηροῦνται ὑπερτονισμοί τοῦ χαρίσματος ἔναντι τοῦ θεσμοῦ καί τό ἀντίστροφο, ἀλλά καί γιατί ὑπάρχουν ἀνταγωνισμοί μεταξύ τῶν ἰδίων τῶν χαρισματούχων.

Νά σημειώσω ὅτι στά κατωτέρω ὅσα εἶναι μέσα σέ εἰσαγωγικά εἶναι εἰλημμένα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Καθηγητή, ἐκτός μερικά χωρία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πού παρατίθενται.

2. Βασικές θεολογικές θέσεις τοῦ βιβλίου αὐτοῦ

Διαβάζοντας προσεκτικά τό σημαντικό αὐτό βιβλίο ἐντόπισα τά βασικά σημεία του. Δυστυχῶς σήμερα ἐπιχειρεῖται μιά διάσπαση μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ, κατά ἐπηρεασμό ἀπό τήν δυτική χριστιανική παράδοση. Ὅμως ὑπάρχει ἐνότητα μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ, λόγω τῆς Χριστοκεντρικῆς ἐκκλησιολογίας, δηλαδή δέν ὑφίσταται ἐκκλησιολογία ἔξω ἀπό τήν Χριστολογία, καί λόγω τῆς στενῆς σχέσεως μεταξύ Ἐκκλησίας καί χαρισμάτων.

Αὐτό θά τό δοῦμε στίς μικρές ἐπόμενες ἐπισημάνσεις.

Πρῶτον, διάσπαση μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ

Ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία πού ἐπικοινωνεῖ μέ τήν «ἑτερόδοξη θεολογία», ἔρχεται ἀντιμέτωπη μέ «νέες προκλήσεις καί διαφο-ρετικές ἐρμηνευτικές προσεγγίσεις, πού ἀφοροῦν στήν μαρτυρία, ἀκόμη δέ καί τήν ἴδια τήν ταυτότητά της».

Αὐτό φαίνεται ἀπό τό ὅτι στήν «δυτική θεολογική σκέψη» πολλές φορές παρατηρεῖται «ἔντονη διαλεκτική ἀντίθεση καί ἐν πολλοῖς σύγκρουση μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ στή ζωή τῆς χριστιανικῆς κοινότητος», δηλαδή «μεταξύ τοῦ χαρισματικοῦ καί θεσμικοῦ χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας», ἀφοῦ «ἡ συγκεντρωτική καί δικανική ἱεραρχική δομή τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας προτάσσει τήν ἔννοια τοῦ καθιδρύματος καί θεωρεῖ τήν Ἐκ-κλη-σία μιά τέλεια ὀργανωμένη καί θεσμικά δομημένη ἱστορική κοινότητα μέ κέντρο τή Ρώμη καί

άνώτατη κεφαλή της τόν πάπα». Σέ αντίθεση μέ αυτό «οί Προτεστάντες, μέ τίς έκα-τοντάδες έκκλησιαστικές κοινότητες και ομάδες τους, άντι-δρών-τας στήν παπική ιεροκρατία και στατική όργάνωση του ρω-μαιο-καθολι-κισμού και τή συγκεντρωτική αύθεντία του έπι-σκόπου Ρώμης, προβάλλουν τόν έσωτερικό παράγοντα τής χαρι-σματικής κοινωνίας».

Έπειδή οί Όρθόδοξοι Κληρικοί και θεολόγοι έρχονται σέ έπικοινωνία, μέ διαφόρους τρόπους, μέ τήν δυτική θεολογία, γι' αυτό δυστυχώς έπηρεάζονται και από αυτά τά ρεύματα που έπι-κρατούν στον δυτικό χώρο.

Ό π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ έχει όμιλήσει για «τή λεγόμενη βαβυλώνεια αίχμαλωσία και τή ψευδομόρφωση» από τίς έπι-δράσεις και τίς έξαρτήσεις τής όρθοδόξου θεολογίας «άπό τή δυτική θεολογική σκέψη». Όμως, και σέ αυτό τό θέμα, στήν σχέση μεταξύ χαρίσματος και θεσμού, παρατηρούνται και «έντός τής αύλης τής όρθοδόξου θεολογίας» αλλοιώσεις και διαστρεβλώσεις «τών θεολογικών κριτηρίων και έρμηνευτικών κλειδιών τής έκ-κλη-σιαστικής παράδοσης».

Έτσι, σήμερα ύφίστανται και μέσα στήν Όρθόδοξη Έκ-κλησία και τήν Όρθόδοξη θεολογία, όπως εκφράζεται από Κλη-ρικούς, παντός βαθμού, μοναχούς, θεολόγους και λαϊκούς, διά-φορες διασπάσεις μεταξύ του «χαρίσματος και του θεσμού», όποτε δίνεται «έμφαση άλλοτε στή μία και άλλοτε στήν άλλη» και «φθάνουν μέχρι τήν άμφισβήτηση και αύτής τής θεανθρωπίνης φύσης και ύπόστασή της».

Αυτή ή διάσπαση μεταξύ χαρίσματος και θεσμού φαίνεται σέ έγχειρίδια «Δογματικής Έλλήνων δογματολόγων του πρώτου μισού του είκοστού αιώνα, και στίς μελέτες όσων τούς άκο-λουθούν μέχρι σήμερα», στά όποια παρατηρούνται «άνυέρ-βλητες δυσχέρειες» των θεολόγων αυτών «νά συμβιβά-σουν τίς έννοιες του θεσμού μέ τό χάρισμα ή του καθιδρύματος μέ τήν κοινωνία». Έτσι, ή Έκκλησία για πολλούς σημαίνει «περισσότερο καθίδρυμα, ιεραρχία, δομές και θεσμούς και λιγό-τερο χαρισματικό σωμα, κοινωνία, κοινότητα και αντίδοση χα-ρι-σμάτων όλων των μελών της».

Όμως, τό ίδιο παρατηρείται και στήν πλευρά του «χαρι-σμα-τικού στοιχείου», «μέ τήν αναζωπύρωση και αναζωογόνηση τής ένοριακής και μοναστικής ζωής», όπου «ή θεσμική διάσταση τής Έκκλησίας τείνει νά περιέλθει σέ δεύτερη θέση ή σχεδόν σέ άχρηστία και κατάργηση». Έτσι, ή «ένοριακή-κοινο-τική ζωή», εκκοσμικεύεται μέ άποτέλεσμα «ή εκκλησιαστική μαρ-τυρία συχνά τείνει νά μεταβληθ ή σέ ιδεολογία μέ μοναδικό συνάμα και άπόλυτο κριτήριο έλέγχου όρθοδοξίας και όρθοπρα-ξίας πάντων και πασών ένα χαρισματούχο».

Όμως, στήν όλη πατερική παράδοση φαίνεται καθαρά ότι δέν υπάρχουν άντιθέσεις

καί διασπάσεις μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ, καί ἀντιτρόφως, ἀλλά «συνύπαρξη καί συλλειτουργία τῆς θεσμικῆς καί χαρισματικῆς διάστασης» τῆς Ἐκκλησίας καί «ἀγα-στή καί ἄρρηκτη ἐνότητα μεταξύ τους στή ζωή της».

Στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί τήν θεολογία της «οἱ θεσμοί, τά λειτουργήματα καί τά χαρίσματα ἀποτελοῦν ἐκφάνσεις τῶν ἀμέριστων δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». «Ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ συνόλω της εἶναι καί νοεῖται ὡς θεσμός χαρισματικός», ἤτοι ἡ Ἐκκλησία, τά δόγματα καί οἱ κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνό-δων, ἡ ἐκκλησιαστική διδασκαλία καί παράδοση «τά ἱερά μυστή-ρια μέ τήν θεραπευτική τους ἐνέργεια, ὁ συνοδικός θεσμός στήν τοπική καί οἰκουμενική του διάσταση, ἡ ζωή τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ, μέ τίς διάφορες μορφές ἄθλησης, συναποτελοῦν τίς κυριότερες ἐκφάνσεις τῆς χαρισματικῆς ζωῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Ὅλα αὐτά προσδιορίζουν τήν ἀποκαλούμενη «χαρισματική καί θεσμική διάσταση τῆς Ἐκκλησίας».

Δεύτερον, «Χριστοκεντρική Ἐκκλησιολογία»

Ἐνα σημαντικό σημεῖο πού ἐξαίρεται στό βιβλίο εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησιολογία δέν μπορεῖ νά τεθῆ ὡς ἕνα ἰδιαίτερο κεφάλαιο ξεχωριστό ἀπό τήν Χριστολογία, γι' αὐτό στά κείμενα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου φαίνεται καθαρά ἡ ἐνότητα μεταξύ Χριστολογίας καί Ἐκκλησιολογίας, καί γίνεται λόγος γιά τήν Χριστοκεντρική Ἐκκλησιολογία.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶναι ἀληθινός θεολόγος, «τό ἀνεξάντλητον πέλαγος τῶν δογμάτων», «τό στόμα τῆς Ἐκ-κλη-σίας», «ὁ μέγιστος ἐκκλησιολόγος πατήρ καί οἰκουμενικός δι-δά-σκαλος, ὁ αὐθεντικότερος καί ἀκριβέστερος ἐρμηνευτής τοῦ Ἀποστόλου Παύλου», «εἶναι καλός δέκτης, ἄριστος ὑποστηρικτής καί ἀκριβολόγος μεταδότης τῆς ἐνιαίας καί ἀδιάσπαστης ἐκκλη-σιαστικῆς παράδοσης στή διαχρονική της πορεία». «Ἔχει δογματική σκέψη, ἡ ὁποία εἶναι συγκροτημένη, ὀλο-κλη-ρωμένη, ἐπαρκῶς θεμελιωμένη καί στοιχειοθετημένη στή θεωρία καί πράξη τῆς ζώσας ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος».

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύει θαυμάσια τόν Ἀπόστολο Παῦλο καί στό ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «μυστήριον μέγα», «τό μυστήριο τῆς θείας Οἰκονομίας», ἀποκαλύφθηκε ἐν Χριστῷ, ἀφοῦ ὁ Λόγος προσέλαβε ἀνθρώπινη σάρκα καί ἔκανε τήν Ἐκκλησία Σῶμα Του, «*ἡ γάρ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, κατά τόν μακάριον Παῦλον, σῶμα ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ*». Ἡ θεολογία ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ «εἰσάγει καί προσδιορίζει τρία βασικά ἐσωτερικά γνωρίσματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος», «τὴν λει-τουρ-γική ἐνότητα τῶν μελῶν», «τὴν ποικιλία τῶν χαρισμάτων καί λει-τουρ-γημάτων» καί «τὴν ἀγαπητικὴ σχέση μεταξύ Χριστοῦ καί τῶν μελῶν, ἀλλά καί τῶν μελῶν μεταξύ τους».

Αὐτό ἔχει σχέση μέ τὴν «Χριστοκεντρικὴ Ἐκκλησιολο-γία», ἀφοῦ δέν νοεῖται ὁ Χριστός ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, οὔτε Ἐκκλησία ἔξω ἀπὸ τόν Χριστό, ἀφοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ «*Ἐκ-κλησίας σάρκα ἀνέλαβε*», κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο. Ἔτσι, «εἶναι ἀδιανόητο νὰ ὀμιλοῦμε γιὰ τὴν Ἐκκλησία χωρὶς τὴν πλήρη καί αὐθεντικὴ Χριστολογία, ἡ ὁποία εἶναι ἀδιαιρέτως συνδεδεμένη μέ τὴν Τρια-δολογία καί ἰδιαιτέρως μέ τὴν Πνευματολογία».

Κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο «*οὐκ ἔστι Πνεύ-ματος παρόντος, μὴ καί Χριστοῦ παρεῖναι. Ὅπου γάρ μία τῆς Τριάδος ὑπόστασις παρῆ, πᾶσα πάρεστιν ἡ Τριάς• ἀδιασπᾶστος γάρ ἔχει πρὸς ἑαυτὴν καί ἥνωται μετ' ἀκριβείας ἀπάσης*». Ἰδιαιτέρως «*Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔχει ὡς ἔργο του νὰ καθιστᾷ διαρκῶς παρόντα καί ἐνεργοῦντα τόν Χριστό στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας*».

Τρίτον, «Ἐκκλησία καί χαρίσματα»

Συνάρτηση τῆς Χριστοκεντρικῆς Ἐκκλησιολογίας εἶναι καί τό θέμα Ἐκκλησία καί χαρίσματα, γι' αὐτό στό βιβλίο αὐτό ἔχει ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον τό κεφάλαιο «Ἐκκλησία καί χαρίσματα».

Οἱ ἐπί μέρους ἐνότητες τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ εἶναι ἐκφρα-στικές: «Ἡ διανομή τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»· «πολυποικιλότητα καί συλλειτουργία τῶν χαρισμάτων καί λει-τουρ-γη-μάτων στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας»· «σύνδεσμος καί ἐνό-τητα λαοῦ καί ἱεραρχίας»· «ἡ θεσμικὴ ὀργάνωση τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ σκοπός της»· «χαρισματικὴ ζωὴ καί θεσμός τῆς Ἐκκλη-σίας»· «θεσμός καί χάρισμα στὴν προοπτικὴ τῶν ἐσχάτων»· «ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὡς χαρακτηριστικὸ παράδειγμα συνύπαρξης καί συνεκδήλωσης χαρίσματος καί θεσμοῦ». Πρόκειται γιὰ ἓνα κεφάλαιο τό ὁποῖο διακρίνεται ἀπὸ πλούσια κειμενικὴ τεκμηρίωση πού προέρχεται ἀπὸ τὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου.

Σέ αὐτό φαίνεται καθαρά ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσό-στομος «κινεῖται

ἀταλάντευτα καί ἀπαρέγκλιτα στήν ἤδη ὑπάρ-χουσα κατασταλαγμένη πατερική γραμμή τῆς ἁρμονικῆς, ἄρρη-κτης καί ὀργανικῆς σχέσης ἀνάμεσα στά χαρίσματα καί τούς θεσμούς, ὅπως καί στήν θεσμική καί χαρισματική διάσταση τῆς Ἐκκλησίας».

Μέσα στήν ζωή «τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας, δέν μπο-ρεῖ νά νοηθεῖ, νά ἀναπτυχθεῖ ἢ νά λειτουργήσῃ κανεῖς θεσμός ἀνεξάρτητος ἀπό τά χαρίσματα τῶν μελῶν της, οὔτε βεβαίως ἐγ-κρί-νεται καί ὅποιαδήποτε χαρισματική ἔκφραση χωρίς τήν ἀπα-ραίτητη θεσμική της ὑπόσταση».

Ἔχει μεγάλη σημασία ἀπό τό κεφάλαιο αὐτό ἡ ἐνότητα «ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὡς χαρακτηριστικό παράδειγμα συνύπαρξης καί συνεκδήλωσης χαρίσματος καί θεσμοῦ», γιατί εἶναι γνωστόν ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καταδικάστηκε καί ἐξορί-στη-κε ἀπό Σύνοδο Ἐπισκόπων καί πέθανε στήν ἐξορία. «Ἀπό τίς κειμενικές μαρτυρίες τῶν χρυσοστομικῶν συγγραμμάτων προ-κύπτει ἕναρ-γῶς ὅτι ἡ Ἐκκλησία κατανοεῖται περισσότερο ὡς *χαρι-σμα-τικό σῶμα* καί λιγότερο ὡς καθίδρυμα στή θεσμική του διάσταση. Παρά ταῦτα, ὁ χρυσορρήμων πατήρ πολύ συχνά ἐκφράζει τήν ἐτοιμότητα καί πρόθεσή του νά φθάσῃ μέχρι καί αὐτόν τόν θά-νατο, προκειμένου νά ὑπερασπισθεῖ τούς θεσμούς τῆς Ἐκκλη-σίας». Καί στό σημεῖο αὐτό φαίνεται ἡ μεγάλη ἀξία καί προσφορά τοῦ χρυσορρήμονος Πατρός. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ προσωπική του περιπέτεια δέν τόν ὀδηγεῖ στήν ἄρνηση τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἀντίθετα στήν στήριξή του.

«Τό ἐρμηνευτικό κλειδί τοῦ πλαισίου τῆς ζωῆς, τῆς ἐκκλη-σιαστικῆς του διακονίας καί τῆς θεολογικῆς του σκέψης εἶναι πρωταρχικῶς καί ἀποκλειστικῶς, *ἐκκλησιαστικό καί ποιμαντι-κό*». Καί τοῦτο διότι «ἡ Χριστοκεντρική Ἐκκλησιολογία του εἶναι συν-δε-δεμένη μέ τό ποιμαντικό του λειτούργημα, τήν ποιμαντική του διακονία πού «*χαρακτηρίζεται καί εἶναι χαρισματική*, ὡς διακονία τῆς ἀγά-πης καί τῆς φιλανθρωπίας, τῆς διάκρισης».

Αὐτή ἡ στάση τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου φαίνεται στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καί τήν στάση του ἔναντι τῶν σχισμάτων. «Τό σχῆμα τῆς Ἐκκλησιᾶς» τό χαρακτηρίζει ὡς «ἐγκλημα», «καί μάλιστα ἀσυγχώρητο, ἄξιο καταδίκης καί πρόξενο μεγάλης τιμωρίας», ὅπως ἐπίσης τό ἴδιο χαρακτηρίζει «τό διαπληκτισμό, τή σπορά τῆς διχόνιας καί τή συνεχή ἀποστέρηση τῶν πιστῶν ἀπό τή λειτουργική σύναξη».

Τό ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος σεβόταν τόν θε-σμό τῆς Ἐκκλησίας φαίνεται ἀπό τήν στάση πού κράτησε ἔναντι τῆς Συνόδου στήν Δρῦ πού τόν καταδίκασε. «Ἔχοντας ὡς μοναδική του μέριμνα νά ἀποφευχθεῖ ἡ ἐπώδυνη ἐμπειρία τοῦ σχίσματος στήν Ἐκκλησία, ἐπιδίωξε νά διατηρήσουν οἱ ὑποστηρικτές

του κοινωνία μέ τούς αντικανονικούς κριτές. Παράλληλα, όμως, επέμεινε νά μήν υπογράψουν τίς αποφάσεις τους έναντίον του, τή στιγμή κατά τήν ὁποία ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος καί οἱ ὁπαδοί του εἶχαν ἐτοιμάσει στήν Ἐπί Δρῦν σύνοδο τήν καθαί-ρεσή του».

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος «συνιστοῦσε στούς ἀρ-χιερεῖς, τούς κληρικούς καί τούς λαϊκούς, οἱ ὁποῖοι τόν στήριξαν νά ὑπακούουν καί νά δεχθοῦν τίς αποφάσεις τῆς συνόδου, παρά τό γεγονός ὅτι ἦταν ἐμφανῶς ἀδίκες γιά τόν ἴδιο», γιατί ἐνδια-φερόταν γιά τήν διαφύλαξη τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκ-κλη-σίας καί τήν ἀποφυγή τοῦ σχίσματος καί τῆς διαίρεσης. Ἔλεγε: «*Εὐξασθε, ἀδελφοί, καί εἰ φιλεῖτε τόν Χριστόν, ἐμοῦ ἕνεκεν μή τις ἀπολείπει τήν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν*». Προέτρεπε τούς φίλους του μετά τήν ἀδικη καταδίκη του: «*Τάς Ἐκκλησίας ὑμῶν μή ἀφῆτε*».

Εἶναι πολύ σημαντικό ὅτι στίς διακόνισσες Ὀλυμπιάδα, Πενταδία καί Προκλή ἔλεγε παρακλητικά νά μή δημιουργήσουν σχίσμα στήν Ἐκκλησία καί νά δεχθοῦν τόν Ἐπίσκοπο πού θά τόν ἀντικαθιστοῦσε: «*Τοῦτο δέ ἐστι ὁ παρακαλῶ· μή τις ὑμῶν ἀποκοπῆ τῆς συνήθους εὐνοίας τῆς περὶ τήν Ἐκκλησίαν· καί ὅς ἂν ἄκων ἀχθῆ ἐπί τήν χειροτονίαν... κλῖνατε αὐτῷ τήν κεφαλὴν ὑμῶν ὡς Ἰωάννη· οὐ δύναται γάρ ἡ Ἐκκλησία ἄνευ Ἐπισκόπου εἶναι. Καί οὕτως ἐλεη-θῆτε*».

Ἀπό τά ἀνωτέρω, φαίνεται καθαρά στήν πράξη ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυ-σόστομος ἀγωνιζόταν γιά τήν ἐνότητα θεσμοῦ καί χαρίσματος.

3. Προϋποθέσεις γιά τήν ἐνότητα χαρίσματος καί θεσμοῦ

Γιά νά ὑπάρξη ἐνότητα μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ ἀπαιτοῦνται οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις, ἀφοῦ τίποτε δέν γίνεται ἀπροϋπόθετα. Χωρίς τίς ἀπαραίτητες θεολογικές καί ἐκ-κλη-σιολογικές προϋποθέσεις ἐπέρχεται διάσπαση μεταξύ τους.

Αὐτό φαίνεται στήν ἐνότητα μεταξύ Μυστηρίων καί πνευ-μα-τικῆς ἀσκήσεως. Τοῦ Βαπτίσματος προηγεῖται ἡ κατήχηση ὡς στάδιο ἀσκήσεως καί προετοιμασίας, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ καί μετά τό Βάπτισμα. Τό ἴδιο συμβαίνει μέ τήν θεία Εὐχαριστία καί τήν κοινωνία τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καί μέ τό μυστήριο τῆς Ἱερωσύνης. Μέ ἄλλα λόγια τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας δέν μποροῦν νά ξεχωριστοῦν ἀπό τήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τήν θέωση.

Αὐτό φαίνεται καθαρά σέ ὅλη τήν Πατερική παράδοση πού εἶναι ἐκκλησιαστική παράδοση, ὅπως ἐντοπίζεται καί στήν Ἁγία Γραφή, στούς λόγους τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἀποστόλων. Αὐτό φαίνεται ἰδιαίτερος στά ἔργα τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου *Περὶ οὐρανίου Ἱεραρχίας, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας*, στά ὁποῖα

δια-κρίνει κανείς τρείς αρχές, ήτοι: τήν «ἀρχή τῆς ἐνώσεως», ἀφοῦ ὁ Θεός εἶναι τό Ἕνα καί πληθύνεται μέ τίς ἐνέργειές Του στόν κόσμον καί ὁ κόσμος πού εἶναι τά πολλά τείνουν πρός τήν ἔνωση μεταξύ τους καί μέ τό Ἕνα· τήν «ἀρχή τῆς κινήσεως», ἀφοῦ ὅλα εὐρίσκονται σέ κίνηση, εὐθεία, ἑλικοειδῆ καί κυκλική· καί τήν «ἀρχή τῆς συγγένειας καί τῆς τάξεως» μέ τήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τήν θέωση (καθηγητής Παναγιώτης Χρήστου).

Ἐπίσης, στά ἔργα τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου φαίνεται ὅτι ὅλη ἡ ἐκκλησιαστική ζωὴ διαρθρώνεται σέ τριά-δες, πού συγγενεύουν μεταξύ τους, ὅπως διάκονος, πρεσβύτερος, ἐπί-σκοπος· βάπτισμα, χρῖσμα, θεία Εὐχαριστία· κάθαρση, φω-τισμός, θέωση. Ὅταν αὐτό τό «σύστημα» λειτουργῆ σωστά δέν ὑφίσταται διάσπαση μεταξύ τοῦ χαρίσματος καί τοῦ θεσμοῦ, ἐνῶ ἀντίθετα ἐάν δέν λειτουργεῖ σωστά διασπῶνται μεταξύ τους.

Ὅλη αὐτήν τήν θεολογία τήν συναντᾶμε σέ συνδυασμό μεταξύ τους στά ἔργα τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ ἁγίου Νικοδή-μου τοῦ Ἁγιορείτου καί στήν Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν.

Αὐτό φαίνεται σέ ἕναν ὄρο πού συναντᾶμε στά ἔργα τῶν ἁγίων Πατέρων, καί στά Πρακτικά τῶν Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τόν ὄρο «θεούμενοι». Ἡ Ἐκκλησία, κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο, εἶναι «*Σῶμα Χριστοῦ*», καί κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ εἶναι καί «*κοινωνία θεώσεως*», καί ὅσοι μετέχουν κατά ποικίλους βαθμούς τῆς θεο-ποιῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ὡς καθάρσεως, φωτισμοῦ καί θεώ-σεως, λέγονται θεούμενοι. Οἱ θεούμενοι αἰσθάνονται τά χαρί-σματα ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ, τά ὁποῖα ἐνεργοῦν στόν εὐλογη-μένο καί ἱερό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτό συνδέουν τά χαρί-σματα μέ τόν θεσμό, ὅπως φαίνεται καθαρά στήν ζωὴ καί τήν διδα-σκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Οἱ ἐμπαθεῖς ἄν-θρωποι πού δέν μετέχουν τῆς θεοποιῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, κατά ποικίλους βαθμούς, διασποῦν τήν ἐνότητα μεταξύ χαρί-σμα-τος καί θεσμοῦ.

Ὁ Καθηγητής Βασίλειος Τσίγκος στό βιβλίο του μέ τίτλο *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* κάνει λόγο καί γιά τό θέμα τῶν προϋποθέσεων γιά τήν ἐνότητα μεταξύ χαρί-σματος καί θεσμοῦ πού εἶναι ἡ βάση του παρόντος βιβλίου, πού παρουσιάζω.

Ἔτσι, στό βιβλίο του *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* κάνει λόγο γιά τήν μετοχή τῶν ἀνθρώπων στίς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ. Ὅλα τά κτίσματα μετέχουν τῆς δημιουργικῆς, συνε-κτικῆς καί συντηρητικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καί οἱ ἄνθρωποι μετέχουν ἀναλόγως στίς ἐνέργειες αὐτές, ἀλλά καί τίς ζωοποιές καί σοφοποιές ἐνέργειες. Ἐπίσης, ὅσοι ἄνθρωποι ἔχουν τίς κατάλληλες πνευματικές προϋποθέσεις

μετέχουν τῆς καθαρτικῆς, φωτιστικῆς καί θεωτικῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ.

Σέ ἄλλο σημεῖο γράφει ὅτι «ἡ κοινωνία Θεοῦ καί ἀν-θρώπου ἢ “κατά χάριν καί ἐνέργειαν” θέωσή του, φανερώνεται καί βιώνεται ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ στήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο εἶναι “σῶμα Χριστοῦ” καί περιγράφεται ὡς θεανθρώπινος ὀργανισμός καί κοινωνία ἀγάπης τῶν μελῶν της. Ἡ συγκρότηση, ἡ αὔξηση καί γενικῶς ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τό κατ’ ἐξοχήν ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Ἡ μέθεξη καί κοινωνία τῶν πιστῶν στίς θεοποιούς ἐνέρ-γειες τοῦ Θεοῦ γίνεται στήν Ἐκκλησία μέ τά ἱερά μυστήριά της πού εἶναι «οἱ μυστηριακές φανερώσεις τῆς ἀέναης ἐνώσεως καί σχέσεως τοῦ κτιστοῦ μέ τό ἄκτιστο». Ἔτσι, «μέ τήν προσωπική ἐνσυνείδητη μετοχή στά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, συνεργεῖ κάθε ἕνας ὥστε, ἀκολουθώντας τή *θεραπευτική μέθοδο* καί τά *μέσα* πού ἡ ἴδια διαθέτει, νά καταστεῖ μέτοχος τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ καί διερχόμενος τά στάδια τῆς πνευματικῆς ἐνηλικιώ-σεως νά φθάσει νά καταστεῖ κοινωνός τῆς θείας ζωῆς».

Ὁ ἄνθρωπος μέσα στήν Ἐκκλησία «καθίσταται ἰκανός ἀκο--λουθώντας τήν ἀσκητική ὁδό, πού διέρχεται ἀπό τήν κάθαρση (ἀπό τά πάθη) καί τό φωτισμό, νά γίνει χῶρος φανέρωσης τοῦ Θεοῦ καί νά ἀξιωθεῖ τῆς ὑψίστης πρὸς αὐτόν δωρεᾶς νά καταστεῖ κατά χάριν θεός, χωρίς, ὅμως νά παύσει νά εἶναι ἄνθρωπος».

Αὐτό σημαίνει ὅτι «σέ ὀρισμένη ἐν τόπῳ καί χρόνῳ ἐκκλη-σιαστική κοινότητα ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει τήν ἐν Χριστῷ ζωή του μέ τήν μετάνοια καί τό ἅγιο Βάπτισμα, ὅπου συμβαίνει μία διά τῆς χάριτος πνευματική *γέννηση*. Στή συνέχεια ὡς μέλος τῆς “*κοινωνίας τῆς θεώσεως*” τρέφεται καί ἀναπτύσσεται μέ τή με-τοχή του στό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας».

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετέχη στά ἱερά Μυστήρια τῆς Ἐκκλη-σίας χωρίς νά εἶναι συνδεδεμένα μέ τήν θεραπευτική μέθοδο πού εἶναι ἡ ἀσκητική ζωή ὡς κάθαρση, φωτισμός, θέωση, τότε δέν καταλαβαίνει τήν σχέση καί τήν ἐνότητα μεταξύ χαρίσματος καί θεσμοῦ καί μάλιστα τήν διασπᾶ καταλήγοντας σέ ὑπερβάσεις καί σέ σχίσματα, ἀπολυτοποιώντας εἴτε τόν θεσμό εἴτε τό χάρισμα.

4. Συμπέρασμα

Ἀπό αὐτήν τήν σημαντική μελέτη τοῦ βιβλίου «Χάρισμα καί θεσμός» τοῦ Καθηγητοῦ Βασιλείου Τσίγκου ἐξάγεται ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο σήμερα νά διαφυλαχθῇ ἡ ἐνότητα μεταξύ τοῦ χαρισματικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν χαρισμάτων τῶν μελῶν της καί δέν πρέπει νά ὑπερτονίζεται τό ἕνα σέ βάρος τοῦ ἄλλου, οὔτε νά ὑποβιβάζεται τό ἕνα ἔναντι τοῦ ἄλλου.

Καί εἶναι ἀνάγκη αὐτό νά γίνεται στήν ἐποχή μας γιατί, δυστυχῶς, παρατηρεῖται «κρίση ἐμπι-στοσύνης πρὸς τούς θεσμούς», καθώς ἐπίσης ἡ σύγχρονη μετανεωτερικότητα «θεμελιώνεται στήν ὀλιστική ἰσοπέδωση τῶν ἰδιαιτεροτήτων». Καί βέβαια οὔτε πρέπει νά αὐτονομεῖται ἡ Ἐκκλησία ἀπό τά χαρίσματα οὔτε νά αὐτονομοῦνται τά χαρίσματα τοῦ καθενός ἀπό τήν Ἐκκλησία, γιατί αὐτό συνιστᾷ τόν Ρωμαιοκαθο-λικισμό καί τόν Προτεσταντισμό ἀντιστοίχως.

Ἡ μεγαλύτερη ἀπειλή σήμερα γιά τούς Χριστιανούς εἶναι ἡ διάσπαση τῆς ἐνότητας μεταξύ θεσμοῦ καί χαρί-σματος, ὅποτε διολισθαίνουμε εἴτε στόν Ρωμαιοκαθολικισμό εἴτε στόν Προτεσταντισμό. Αὐτό τό πρόβλημα ἀνέδειξε ἡ σύγχρονη πανδημία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα καλῆς σχέσεως μεταξύ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ τό Ἅγιον Πνεῦμα «ὄλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας» μέ τίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί τῶν χαρισμάτων τῶν πιστῶν εἶναι τά ὅσα γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου, ὅπως κάθε Ἀποστολική Ἐκκλησία, ἦταν μιά Ἐκκλησία χαρισματούχων, ἀφοῦ κάθε πιστός εἶχε ἕνα ἰδιαίτερο χάρισμα, ὅπως φαίνεται στά κεφάλαια 12 ἕως 14 τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς. Συγχρόνως φαίνεται ὅτι μερικές φορές παρατηρεῖται μιά δυσλειτουργία μεταξύ τῶν χαρισματούχων καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θέτει μιά τάξη πού πρέπει νά ὑπάρχει στήν Ἐκκλησία, πού εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Μεταξύ ἄλλων γράφει: «Καί οὐς μὲν ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μή πάντες ἀπόστολοι; μή πάντες προφῆται; μή πάντες διδάσκαλοι; μή πάντες δυνάμεις; μή πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μή πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μή πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα» (Α΄ Κορ. ιβ΄, 28-31).

Ἐπομένως, ἡ Ἐκκλησία μέ ὅλη τήν ὀργάνωσή της, ὅπως ἔχει ἀποφασισθῆ ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους, εἶναι Σῶμα Χριστοῦ, ἀλλά καί «κοινωνία θεώσεως», κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, καί τά μέλη της ἔχουν διάφορα χαρίσματα. Ὅποτε, πρέπει νά ἐπικρατῆ ἐνότητα μεταξύ ἱεροῦ θεσμοῦ καί χαρισμάτων. Καί ἐάν κάποτε ὑπάρξη, λόγω τῶν παθῶν, δυσαρμονία μεταξύ τῶν χαρισματούχων ἢ ἀπόκλιση μεταξύ ἱεροῦ θεσμοῦ καί χαρισμάτων, τελικά μέ τήν μετάνοια καί τήν προσευχή πρέπει νά γίνεται σύγκλιση, γιά νά δοξάζεται ὁ Θεός ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή του εἶναι σαφής: «ἵνα

γνωρισθῆ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καί ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις **διὰ τῆς ἐκκλησίας** ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ» (Ἐφ. γ', 10).

Ἀκριβῶς γιά τόν λόγον αὐτό πρέπει νά διαβαστῆ ἀπό ὅλους μας τό ἐπί-καιρο αὐτό βιβλίο γιά νά μάθουμε στήν πράξη «*πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστίν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καί ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας*» (Α' Τιμ. γ', 15). Δέν μπορούμε ἀπό δικές μας ἐνδεχόμενες «πικρίες» νά δημιουργοῦμε προβλήματα στόν χαρισματικό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας.

Συγχαίρω τόν Καθηγητή Βασίλειο Τσίγκο γιά τήν βαθειά ἔρευνά του στά κείμενα τῶν ἀγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, γιά τήν βαθειά θεολογική του κατάρτιση πού στηρίζεται στούς θεοῦ-μενους Πατέρας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τό ἀκραιφνές ἐκκλησιαστικό του φρόνημα, ἀλλά καί γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο διατυπώνει τήν ἔρευνά του, μέ διάκριση, σύνεση καί ἐπιστημονι-κή μεθοδολογία, πού δείχνει τήν ἄριστη σύνδεση μεταξύ τῆς ἐκκλησιαστικῆς θεολογίας καί αὐτῆς ὡς ἀκαδημαϊκῆς ἐπιστήμης.